

Loof de Heer om al zijn werken!

Psalm 104: een dankbaar loflied op de Schepping

De structuur van Psalm 104

- 1A Lofprijzing: Prijs de Heer, mijn ziel! v. 104:1a
- 1B Gods glorie vv. 104:1b-9
- 1C God geeft voedsel en onderdak vv. 104:10-23
- De wijsheid van Gods schepping** v. 104:24
- 2C God geeft voedsel en onderdak vv. 104:25-30
- 2B Gods glorie vv. 104:31-35a
- 2A Lofprijzing: Prijs de Heer, mijn ziel! v. 104:35b

1A ¹Prijs de HEER, mijn ziel!

1B HEER, mijn God, hoe groot bent U.
Met glans en glorie bent U bekleed,
²in een mantel van licht gehuld.
U spant de hemel als een tentdoek
³en bouwt op de wateren uw hoge zalen,
U maakt van de wolken uw wagen
en beweegt U op de vleugels van de *wind*,
⁴U maakt van de winden uw boden,
van *vlaamend vuur* uw dienaren.
⁵U hebt de aarde op pijlers vastgezet,
tot in eeuwigheid wankelt zij niet.
⁶De oerzee bedekte haar als een kleed,
tot boven de bergen stonden de wateren.
⁷Toen U hen dreigde, vluchtten zij weg,
toen *uw donderstem klonk*, stoven zij heen:
⁸naar hoog in de bergen, naar diep in de dalen,
naar de plaatsen die U had bepaald.
⁹U stelde een grens die zij niet overschrijden,
nooit meer zullen zij de aarde bedekken.

- Ps 104:1a > lofprijzing: Prijs de Heer, mijn ziel!
Vgl. vers 35b: inclusie/ omlijsting.
- Vers 104:1b-2a 'in licht gehuld'/ licht als mantel
(vgl. Habakkuk 3:3b-4).

Zijn glorie straalt aan de hemel,
de aarde is vol van zijn roem.
Schittering is er als zonlicht,
stralen komen uit zijn hand,
waarin zijn kracht verborgen is.
Habakkuk 3:3b-4

- Vv. 2b-9: schepping van de hemel, de aarde en de zee.
- Vv. 2-4: de hemel als tentdoek spannen (vgl. Jes 40:22).
- Van de 'wateren boven' maakt God opperzalen (*qārâ pi.* = 'van zolderingen voorzien; 'bouwen met zolderbalken').
- Vv. 3b-4: God als wolkenrijder (vgl. Ps 68:34; Deut 33:26).

1A ¹Prijs de HEER, mijn ziel!

1B HEER, mijn God, hoe groot bent U.
Met glans en glorie bent U bekleed,
²in een mantel van licht gehuld.
U spant de hemel als een tentdoek
³en bouwt op de wateren uw hoge zalen,
U maakt van de wolken uw wagen
en beweegt U op de vleugels van de *wind*,
⁴U maakt van de winden uw boden,
van *vlaamend vuur* uw dienaren.
⁵U hebt de aarde op pijlers vastgezet,
tot in eeuwigheid wankelt zij niet.
⁶De oerzee bedekte haar als een kleed,
tot boven de bergen stonden de wateren.
⁷Toen U hen dreigde, vluchtten zij weg,
toen *uw donderstem klonk*, stoven zij heen:
⁸naar hoog in de bergen, naar diep in de dalen,
naar de plaatsen die U had bepaald.
⁹U stelde een grens die zij niet overschrijden,
nooit meer zullen zij de aarde bedekken.

- Vv. 5-9: beeld verschuift naar de aarde en de zee.
- God zet de aarde vast (*yāsād qal*); grondvesten (vgl. Ps 78:69; 89:12; 102:26).

Waar was jij toen ik de aarde grondvestte?

Vertel het me, als je zoveel weet.

Wie stelde haar grenzen vast? Jij weet dat toch?

Wie strekte het meetlint over haar uit?

Waar zijn haar sokkels verankerd,

wie heeft haar hoeksteen gelegd?

Job 38:4-6

- God maakt de aarde bewoonbaar door de aarde te scheiden van de oerzee.
- In Psalm 104 gaat het om een mythisch gevecht met de machten van de chaos.
- Belang van theofanie: God bestrijdt de chaos met zijn wapens: donder, vuur, wind.

*Hij schoof de hemel open en daalde af,
duisternis onder zijn voeten,
Hij besteeg de cherub en vloog,
zwevend op de vleugels van de wind.
Hij maakte van het donker zijn schuilplaats,
trok een tent om zich heen
van duister water, dichte wolken.
Een vuurgloed ging voor hem uit,
wolken joegen voort, hagel en gloeiende as.
De donder van de HEER klonk aan de hemel,
de Allerhoogste verhief zijn stem:
hagel en gloeiende as.
Hij schoot zijn pijlen en sloeg de vijanden uiteen,
wierp zijn bliksemschichten en verdreef hen.
De beddingen van het water werden zichtbaar,
de grondvesten van de wereld kwamen bloot
door uw dreigende blik, HEER,
door de briesende adem uit uw neus.
Hij bood hulp van omhoog, greep mij vast
en trok mij op uit de woeste wateren,
ontrukte mij aan mijn machtige vijand,
aan mijn haters, die sterker waren dan ik.*

Psalm 18:10-18

1C

¹⁰U leidt het water van de bronnen door de beken,
tussen de bergen beweegt het zich voort.

¹¹Hij drenkt alles wat leeft in het veld,
de wilde ezels lessen er hun dorst.

¹²Daarboven wonen de vogels van de hemel,
uit het dichte groen klinkt het gezang.

¹³U bevloeit de bergen vanuit uw hoge zalen,
de aarde wordt verzadigd en vruchtbaar:

¹⁴gras laat U groeien voor het vee
en gewassen die de mens moet verbouwen.
Zo zal hij brood winnen uit de aarde

¹⁵en wijn die het mensenhart verheugt,
geurige olie die het gelaat doet stralen,
ja, brood dat het mensenhart versterkt.

¹⁶De bomen van de HEER zuigen zich vol,
de ceders van de Libanon, door hemzelf geplant.

¹⁷De vogels bouwen daar hun nesten,
in hun kronen huizen de ooievaars.

¹⁸De hoge bergen zijn voor de steenbokken,
in de kloven schuilen de klipdassen.

- Centraal thema: Gods zorg voor de schepping.
- ‘Drenken’, ‘bevloeien’: rivieren stromen vol; ezels lessen hun dorst (vgl. Jer 14:6!); vogels kunnen wonen in de bomen. Water geeft leven (contrast met vers 6).
- Vers 13a: ‘hemelse opperzalen’ geven de bergen te drinken.
- Vers 13b ‘de aarde wordt verzadigd en vruchtbaar’ = scharniervers.
- Gras voor het vee/ brood en olie voor mensen.
- Vers 14-15: echo naar het *Beracha* voor het brood.

*Gezegend zijt Gij
Eeuwige God,
Schepper van hemel en aarde,
die het brood uit de aarde
doet groeien en de wijnstok
hebt geschapen.*

¹⁶De bomen van de HEER zuigen zich vol,
de ceders van de Libanon, door hemzelf geplant.

¹⁷De vogels bouwen daar hun nesten,
in hun kronen huizen de ooievaars.

¹⁸De hoge bergen zijn voor de steenbokken,
in de kloven schuilen de klipdassen.

¹⁹U hebt de maan gemaakt voor de tijden,
de zon weet wanneer zij moet ondergaan.

²⁰Als U het duister spreidt, valt de nacht,
en alles wat leeft in het woud gaat zich roeren.

²¹De jonge leeuwen gaan uit op roof,
brullend vragen zij God om voedsel.

²²Bij zonsopgang trekken zij zich terug
en leggen zich neer in hun legers.

²³De mensen gaan aan het werk
en arbeiden tot de avond.

- Vers 16: de dichter besteedt bijzondere aandacht aan de ceders van Libanon.
- God zelf heeft de ceders geplant.
- Alle dieren hebben hun eigen woonplaats: de ooievaar (*ḥāsîdā* 'getrouwe') woont in de kruinen van de ceders; steenbokken in de bergen en klipdassen in de kloven.
- Vv. 19-23: aandacht verschuift naar de tijden die God heeft vastgesteld (*mô'ēd*).
- Dag en nacht: tijden van rust voor mensen en roofdieren (vgl. Sabbatsgebod in Ex 20:8-11 > geldt voor mensen en voor vee).

**²⁴Hoe talrijk zijn uw werken, HEER!
Alles hebt U met wijsheid gemaakt,
vol van uw schepselen is de aarde.**

- Vers 24 is het hart van het gedicht.
- De kern van de hele schepping is Gods wijsheid (*hokmâ*).

*De HEER heeft de aarde met wijsheid gegrondvest,
de hemel met inzicht gevestigd.*

*Door zijn kennis brak het water los uit de diepte
en druppelt er dauw uit de wolken.*

Spreuken 3:19-20

*Hij die de aarde heeft gemaakt met zijn kracht,
de wereld heeft gegrondvest met zijn wijsheid,
de hemel heeft gespannen met zijn inzicht –
als hij zijn stem verheft, ruist water uit de hemel neer.*

*Wolken wekt hij aan de einder,
bliksems smeedt hij, de regen valt,*

Hij laat de wind los uit zijn schatkamers.

Daar staat het menselijk verstand bij stil.

Jeremia 10:12-14a

2C ²⁵Zie hoe wijd de zee zich uitstrekt.
Daar wemelt het, zonder tal,
van dieren, klein en groot.
²⁶Daar bewegen de schepen zich voort,
daar gaat Leviathan,
door U gemaakt om ermee te spelen.
²⁷En allen zien ernaar uit
dat U brood geeft, op de juiste tijd.
²⁸Geeft U het, dan doen zij zich te goed,
opent zich uw hand, dan worden zij verzadigd.
²⁹Verberg uw gelaat en zij bezwijken van angst,
ontneem hun de adem en het is met hen gedaan,
dan keren zij terug tot het stof dat zij waren.
³⁰Zend uw adem en zij worden geschapen,
zo geeft U de aarde een nieuw gelaat.

- Vv. 25-26: opnieuw een balans tussen mensen en dieren, maar nu gericht op de zee.
- De Leviathan verwijst soms ook naar een zeedraak (Jes 27:1) of de verpersoonlijking van de chaos (Ps 74:14).
- Met de Leviathan is hier waarschijnlijk een bruinvis of walvis bedoeld: 'gevormd om ermee te spelen'.
- Vers 27: thema van het voedsel keert terug: alles dat leeft (*kullām*) wacht op de tijd waarop God voedsel (*'okēl*) geeft.
- Contrast met vv. 10-18 > voedsel wordt hier genoemd in het licht van de vergankelijkheid/afhankelijkheid van de schepper.

2C ²⁵Zie hoe wijd de zee zich uitstrekt.
Daar wemelt het, zonder tal,
van dieren, klein en groot.
²⁶Daar bewegen de schepen zich voort,
daar gaat Leviathan,
door U gemaakt om ermee te spelen.
²⁷En allen zien ernaar uit
dat U brood geeft, op de juiste tijd.
²⁸Geeft U het, dan doen zij zich te goed,
opent zich uw hand, dan worden zij verzadigd.
²⁹Verberg uw gelaat en zij bezwijken van angst,
ontneem hun de adem en het is met hen gedaan,
dan keren zij terug tot het stof dat zij waren.
³⁰Zend uw adem en zij worden geschapen,
zo geeft U de aarde een nieuw gelaat.

Ellen van Wolde, "Separation and Creation in Genesis 1 and Psalm 104: A continuation of the Discussion of the verb ברא". *Vetus Testamentum* 67 (2017): 611-647.

- Vers 28: wanneer God zijn hand opent, wordt alles verzadigd (echo vers 13 werkwoord *šāb'a* 'verzadigen'). Zij doen zich tegoed aan het goede: TOV!
- Vers 29-30: twee keer komt het woord *rûah* 'adem', 'geest' voor.
- Wanneer de dood intreedt, keert de levensadem die God ingeblazen heeft terug naar hem; dan valt het leven terug in het stof (vgl. Gen 3:19; Pr 12:7).
- Interpretatie Ellen van Wolde: *šālak* pi. 'wegzenden'; werkwoord *bārā* nif. = 'uitéentrekken', 'uitéénvallen'.
- Psalm 104:29-30 beschrijft wat er gebeurt als de dood intreedt: lichaam en geest vallen uiteen.

*Verberg uw gelaat en zij bezwijken van angst.
Verzamelt u hun adem, en zij vergaan;
zij keren terug tot stof.
Zend uw adem weg, en zij vallen uitéén.
U zult het aangezicht van de aarde vernieuwen.*

2B

³¹De luister van de HEER moge eeuwig duren,
laat de HEER zich verheugen in zijn werken.

³²Hij richt zijn oog op de aarde en zij *beeft*,
Hij raakt de bergen aan en zij stoten *rook* uit.

³³Voor de HEER wil ik zingen zolang ik leef,
een lied voor mijn God zolang ik besta.

³⁴Moge mijn lofzang de HEER behagen,
zoals ik mijn vreugde vind in hem.

³⁵Zondaars zullen van de aardbodem verdwijnen,
onrechtvaardigen zullen niet meer bestaan.

2A Prijs de HEER, mijn ziel.
Halleluja!

Proclamatie: Gods heerlijkheid (*kābôd*) blijft voor eeuwig (vers 31).

Theofanie: Gods heerlijkheid is ontzagwekkend:
de aarde beeft en de bergen roken (vers 32).

Gelofte: Voor de Heer zal ik Psalmen zingen (vers 33-34).

Vooruitzicht: Alles wordt weer goed (TOV):
er zullen geen zondaars meer zijn (vers 35a).

Lof: Prijs de Heer, mijn ziel! Halleluja!

Gespreksvragen

1. Psalm 104 begint en eindigt met een lofprijzing: Prijs de Heer mijn ziel! Rond deze lofprijzingen heeft de dichter een paragraaf toegevoegd over de grootheid en glorie van God. Deel je de ervaring van de dichter dat de schepping ontzag bij je oproept voor de Eeuwige?
2. Welke woorden of welk zinnetje raken jouw hart? Waarom?
3. Wat leert deze Psalm ons over een leven in balans?
4. Welke plaats krijgt de mens in deze Psalm ten opzichte van dieren, bomen en planten? Wat kunnen wij daarvan leren in onze zorg voor de aarde?